

Trideseta godina

Das dreißigste Jahr
Erzählungen

© 1978 Piper Verlag GmbH, München/Berlin.

© 2020 Za ovo izdanje, Futura publikacije, Novi Sad

E-mail: office@neusatz.rs

www.neusatz.rs

za izdavača
Relja Dražić

Lektura
Silvia Dražić

Korice: Tanja Dukić Počuč

Štampa: Workshop, Novi Sad, 2021.

ISBN 978-86-7188-202-6

Podrška izdavanju knjige: Bundeskanzleramt - Republik
Österreich

CIP - Каталогизacija у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.112.2(436)-32

COBISS.SR-ID 49698057

Ingeborg Bahman

TRIDESETA GODINA

PRIPOVETKE

preveo s nemačkog
Relja Dražić

MLADOST U JEDNOM AUSTRIJSKOM GRADU

Dolazeći od Ulice Radeckog, pored Gradskog teatra, lepim oktobarskim danima može se videti osunčana grupa drveća. Prvo drvo, koje stoji ispred onih tamno-crvenih višnjevih stabala, koja ne donose ploda, jesen je tako raspalila, takvu je zlatnu mrlju usijala da se čini kao da je ono baklja koju je ispustio neki anđeo. Pa sada gori, a jesenji vetar i mraz ne mogu da je ugase.

Ko bi stoga, naočigled tog drveta, mogao da mi govori o opadanju lišća i o beloj smrti, ko da me spreči da ga zadržim u očima i da verujem da će mi zauvek svetleti kao u ovom času i da zakon sveta njega ne dotiče.

U njegovoj svetlosti sada se može opet razaznati i grad, sa bledim, ozdravljjućim kućama među tamnim ciglaništima, i kanal kojim povremeno od jezera pristigne poneka lađa koja pristane u srce grada. Luka je verovatno mrtva, otkad tereti u grad pristižu brže vozovima i kamionima, ali s visokog keja i dalje na zabàrenu vodu padaju cvetovi i voće, sneg se obrušava sa grana, buči s njega voda od okopnelog snega, pa onda rado još jednom nabuja, podigne talas i s talasom brod čije je šareno jedro razapeto pri našem prispeću.

U ovaj grad su se ljudi retko selili iz drugih gradova jer su njegova zavođenja bila preslabá; dolazilo se iz sela, jer su majuri bili premali, pa se na obodu grada tražio neki smeštaj, gde je bio najjeftiniji. Tamo su još

bila i polja i jaruge šljunčare, veliki povrtnjaci i gradišta na kojima se godinama pribirao sirotinjski hleb – rotkva, kupus i pasulj. Ti naseljenici su sami kopali svoje podrumne. Stajali su u podzemnoj vodi. Sami su tesali svoje krovne grede kratkim večerima između jeseni i proleća i bog zna da li su pre smrti videli i jedan rihtfest¹.

Njihovoj deci nije bilo do toga, jer oni su već bili posvećeni u nepostojane mirise daljine, kad su gorela krompirišta a Cigani, nehatni i tuđojezični, čergarili između groblja i aerodroma.

U najamnoj zgradi u Prolaznoj ulici deca moraju da izuvaju cipele i da se igraju u čarapama jer stanuju iznad nastojnika. Smeju samo da šapuću i u tom životu neće se moći odvići od šaputanja. U školi im učitelji govore: – Trebalo bi vas tući, dok ne otvorite usta. Tući... Između prekora da su preglasni i prekora da su pretihi ćutke se preustrojavaju.

Prolazna ulica svoje ime nema od igre u kojoj laste prolaze, ali deca su dugo mislila da je to tako. Tek kasnije, kad su ih noge odnele dalje, videli su prolaz, mali podvožnjak iznad koga ide voz za Beč. Tuda su morali prolaziti radoznalci koji su hteli na letilište, preko polja, popreko kroz jesenji vez. Neko je došao na ideju da aerodrom smesti kraj groblja, i ljudi u K. su mislili da je to zgodno za sahranjivanje pilota koji su neko vreme izvodili probne letove. Ali piloti nikome ne učiniše po volji da se sruše. Deca su se uvek drala: Avion! Avion! Dizala su im ruke u susret, kao da su htela da ih uhvate i zurila u zoološki vrt od oblaka u kome su se avioni kretali između glava životinja i utvara.

Deca odvajaju srebrni papir od tabli čokolade, pa

.....
¹ Slava, čast radnicima nakon podizanja krova novogradnje. Ovu i druge napomene stavio je prevodilac.

na njemu sviraju 'Maria Saaler G'läut'². Deca su u školi i jedna lekarka pregleda im glave na vaške. Deca ne znaju koliko je sati izbilo jer je sat na gradskoj parohijalnoj crkvi stao. Uvek prekasno stižu kući iz škole. Deca! (Za nuždu znaju kako se zovu, ali načule uši samo ako ih zovu „Deco“.)

Zadaci: Donje kvačice slova, gornje kvačice, okomito pisanje, vežbe u sticanju sposobnosti shvatanja i manjka sna, napamet naučeno pomoću podsetnicâ. U isparenju nauljenog patosa, nekoliko stotina dečijih života, patuljačkih ogrtača, spaljene gumice za brisanje, između suza i prekora, stajanja u čošku, klečanja i ćeretanja, valja savladati: alfabet i tablicu množenja, pravopis i deset zapovesti.

Deca svlače stare reči i oblače nove. Slušaju o planini Sinaj i gledaju Ulrihsberg s njegovim poljima repe, arišima i smrekama, zbudjena kedrom i dračom, i jedu kiseljak i glođu klipove kukuruza pre nego što sazru i otvrdnu, ili ih nose kući da ih ispeku na žaru od drveta. Šapurike nestaju u drvenom sanduku i koriste se za potpalu, a kedar i maslinovo drvo, stavljeni ozgo, polako sagorevaju na njima, greju iz daljine i bacaju senke na zid.

Vreme trofeja, vreme Božića, bez pogleda unapred, bez pogleda unazad, vreme Noći bundevâ, aveti i jeze bez kraja. U dobru, u zlu: beznadno.

Deca nemaju budućnost. Plaše se celog sveta. Ne grade sebi sliku o njemu, samo o s ove i s one strane, jer to se može razgraničiti linijama krede. Skakuću na jednoj nozi u pakao³ i đipaju s obe noge u nebo.

Jednoga dana deca se sele u Henzelovu ulicu. U kuću bez nastojnika, u jedno naselje koje se pod hi-

.....
² Katedrala Maria Saala poseduje najveća i najpopularnija zvona u Koruškoj, pa su čak ušla i narodnu pesmu...

³ Austrijska deca igrú *školice* ili *šantiškole* zovu *nebo* i *pakao*.

potekama ispililo pitomo i uskogрудо. Žive dve ulice dalje od Betovenove ulice u kojoj su sve kuće prostrane i sa centralnim grejanjem i jednu ulicu dalje od Ulice Radeckog, kroz koju, električno-crven i dignuta nosa, vozi tramvaj. Postala su vlasnici jedne bašte u kojoj spređa rastu ruže, a pozadi mala jabukova stabla i grmovi ribizle. Stabla nisu veća od njih samih i treba zajedno da porastu. Sleva imaju komšiluk sa psom bokserom, zdesna decu koja jedu banane, u bašti su postavila vratilo i karike i ceo dan provode vitlajući se. Sprijateljuju se sa psom Alijem i rivaliziraju s komšijском decom koja sve mogu i znaju bolje.

Još su radije među sobom, prave sebi gnezdo na tavanu i katkad glasno viču u skrovištu, da isprobaju svoje osakaćene glasove. Izbacuju tihe pobunjeničke poklike ispred paučijih mreža.

Podrum su im ogadili miševi i vonj jabuka. Svaki dan: sidi dole, prebiraj kvarne, iseci ih i jedi! Kako nikad ne dođe dan kad su sve kvarne jabuke pojedene, jer se uvek kvare nove a ništa ne sme da se baci, gladiju za tuđim zabranjenim voćem. Ne vole jabuke, rođake i nedelje kad moraju da idu u šetnju po Krojсbergu iznad kuće, imenujući cvetove, određujući ptice.

Leti deca kroz zelene šalukatre škilje u sunce, zimi prave sneška i stavljaju mu komadiće uglja u očne duplje. Uče francuski. Madaleine est une petite fille. Elle a la fenetre. Elle regarde la rue. Sviraju klavir. Šampanjska pesma. Poslednja ruža leta. Prolećni zanos.

Više ne sriču. Čitaju novine iz kojih iskače seksualni manijak. On postaje senka koju u sumrak, pri povratku kući s časa veronauke, bacaju stabla i od koga se mrdaju i šušćaju zove duž vrta ispred kuće; grmovi hortenzije i floksa dele se i na tren odaju njegovo obličje. Osećaju stisak davitelja, tajnu koja se krije u reći seks a čega se treba plašiti više od ubice.

Deca oči ranjave čitanjem. Neispavana su jer su noćas predugo bila u divljem Kurdistanu ili kod kopača zlata na Aljasci. Prilikom jednog ljubavnog dijaloga vrebaju svaku reč i želela bi da imaju rečnik za nerazumljivi jezik. Glavu razbijaju nad jednom noćnom prepirkom u roditeljskoj sobi. Smeju se svakom prilikom, jedva mogu da se suzdrže i padaju s klupe od smeha, ustaju i smeju se dalje, dok ne dobiju grčeve.

Seksualni manijak međutim ubrzo biva uhvaćen u nekom selu, u Rozentalu, u nekoj šupi, s vlatima sena na licu koje ga zauvek čine neprepoznatljivim, ne samo u jutarnjim novinama.

U kući nema novca. Ni cvonjak više ne upada u kasicu-prasicu. Pred decom se govori samo u nagoveštajima. Ona ne mogu da dokuče da se zemlja sprema da se proda i uz to nebo koje svi cimaju dok se ne razdere i ne otvori neka crna rupa.

Deca tiho sede za stolom, dugo žvaću jedan zalogaj dok s radija grmi i seva a glas spikera vesti luta po kuhinji kao munja lotalica i umine kad se poklopac uplašeno podigne nad raspuklim krompirima. Nestaje struja. Po ulicama marširaju kolone. Zastave se sudaraju s glavama. „... dok se sve ne pokrha⁴“, tako se peva napolju. Začuje se znak za tačno vreme, a deca prelaze na to da izvežbanim prstima daju neme vesti.

Deca su zaljubljena a ne znaju u goga. Govore šatrovački, zamišljaju sebe u nekom neodredljivom bledilu, a kada više ne znaju dalje, izmišljaju neki jezik koji ih pravi ludim. Moja riba. Moj anđeo. Moja lisica. Moja zamka. Moja vatra. Ti moja vodo. Ti moj talase. Moje uzemljenje. Ti moje Ako. I ti moje Ali. Ili-. Ili. Moje Sve... moje Sve... Udaraju jedno drugo, nasrću

.....
⁴ „Wir marschieren bis alles in Scherben fällt“ – deo stiha pesme *Es zittern die morschen Knochen* (Zadrhtaše trule kosti), iz pesmarice NSDAP.

jedno na drugo pesnicama i biju se oko neke protiv-reči koje nema.

Koješta. Ta deca!

Imaju vrućice, povraćaju, imaju drhtavicu, anginu, magareći kašalj, ospice, šarlah, u krizi su, predaju se, lebde između života i smrti, i jednog dana leže bezosetni i prozukli, s novim mislima o svemu. Govori im se da je izbio rat.

Još nekoliko zima, dok bombe ne razbiju led, može se sličugati na bari pod Krojcbergom. Glatko staklasto polje u središtu rezervisano je za devojke u zvonastim suknjama, koje izvode unutrašnje i spoljne krivulje i osmice, a kružna staza pripada trkačima. U baraci za topli predah veći momci većim devojkama obuvaju klizaljke i štitnicima za uši dodiruju savitljivu kožu preko mršavih nogu. Moraš imati prišarafljene da važiš za nekog, a ko, kao deca, ima samo drvenu sličugu s remenom, beži u zavejane budžake bare ili gleda.

Uveče, kad su klizači i klizačice izuli klizaljke, nose ih obešene preko ramena i za rastanak stupaju na drvenu tribinu, kad sva lica, slična krepkom i mladom mesecu, sijaju kroz sumrak, pale se svetla pod snego-branima. Uključuju se zvučnici a šesnaestogodišnji blizanci, poznati u gradu, silaze niz drvene basamake, on u plavim pantalonama i belom puloveru a ona u nekom plavom ničemu preko trikoa boje mesa. Opušteno čekaju uvod, pre nego što se sa pretposlednjeg basamaka, ona sa lepetom krila a on sa skokom veličanstvenog plivača – stušte na led i sa par dubokih, snažnih poteza domaše središte. Tamo ona započne prvu figuru, a on joj drži svetleći obruč kroz koji ona, zaogrnutu maglom, skoči, dok igla gramofona počinje da grebe i muzika pređe u krčanje. Starija gospoda šire oči ispod razbarušenih obrva, a čovek s lopatom za sneg koji mete stazu za langlauf oko bare, i s noga-

ma ovijenim krpama, naslanja bradu na držalje lopate i prati devojčine korake, kao da vode u večnost.

Deca se još jednom zaprepašćuju: sledeće božićne jelke padaju direktno s neba. Vatrene. A poklon, koji za tu priliku nisu očekivali, za decu je više slobodnog vremena.

Prilikom uzbune smeju da ostave sveske i da odu u bunker. Kasnije smeju da štede slatkiše za ranjenike i da za vojnike pletu korpe od like, za one na kopnu, u vazduhu i u vodi. I kojih se sećaju, u jednom sastavu, pod zemljom i na tlu. Kasnije, smeju da kopaju rovo-ve između groblja i letilišta koje već svojim položajem ukazuje čast groblju. Smeju da zaborave svoj latinski i da uče da razlikuju štekatanje mora na nebu. Ne moraju više toliko često da se kupaju; više se niko ne bakće noktima. Deca krpe svoje vijače, jer novih više nema i razgovaraju o vremenskim detonatorima i Telerovim bombama. Deca se igraju 'laste prolaste' u ruševinama, ali ponekad tu samo drežde, zure u prazno i više se ne obaziru kad ih viču „Deco!“. Ima dovoljno krhotina za *nebo i pakao*, ali deca drhte jer su promočena i smrzavaju se.

Deca umiru, i deca uče brojeve godina iz Sedmogodišnjih i Tridesetogodišnjih ratova, i bilo bi im svejedno kad bi se sva neprijateljstva ispreturala, povod i uzrok, za čije tačno razlikovanje se na času istorije može dobiti dobra ocena.

Sahranjuju psa Alija, pa zatim njegove gospodare. Vreme nagoveštaja je gotovo. Pred njima se govori o mecima u potiljak, o vešanjima, likvidacijama, eksplozijama, a što ne čuju i ne vide, osećaju njuhom, osećaju kako vonjaju mrtvi iz Sv. Ruprehta koji se ne mogu iskopati jer se preko njih srušio bioskop u koji su deca krišom išla da gledaju „Romansu u molu“. Omladina nije bila puštana, ali onda ipak jeste na veliko umira-

nje i ubijanje nekoliko dana kasnije i svih dana potom.

Nema više svetla u kući. Nijednog stakla u prozoru. Nijednih vrata na šarkama. Niko se ne miče i niko se ne buni.

Glan ne teče uzvodno i nizvodno. Mala reka stoji, a zamak Ciguln stoji i ne buni se.

Sveti Georgije stoji na Novom trgu, stoji s buzdovanom i ne ubija aždaju. Pored stoji carica i ne buni se.

O grade. Grade. Zelengrade iz koga svi koreni vise. U kući nema svetla ni hleba. Deci je rečeno: tišina!, pre svega budite tihi.

U tim zidovima, između prstenskih ulica, koliko još ima zidova? Divot-ptica⁵, živa li je još? Čitala je sedam godina. Sedam je godina prošlo. Ti moje mesto, ti nemesto, iznad oblaka, pod krasom, ispod noći, iznad dana, moj grade i moja reko. Ja tvoj talas, ti moje uzemljenje.

Grad s Viktringovim prstenom i St. Fajtovim prstenom... Sve prstenske ulice treba da budu zvane svojim imenima kao i velike zvezdokrake ulice koje za decu takođe nisu bile veće, i svi sokaci, Dvorski sokak, da, tako su se zvali, Paradajzov sokak, da se ne zaborave trgovi, Trg sena, Trg Svetog Duha, da je ovde sve imenovano, jednom zasvagda, da su svi trgovi imenovani. Talas i uzemljenje.

I jednog dana deci više niko ne izdaje svedočanstvo, i ona mogu da odu. Pozvana su da stupe u život. Spušta se proleće s bistrim besnim vodama i donosi jednu slamku. Deci više ne treba govoriti da je mir. Ona odlaze, ruku u isfronclanim džepovima i s jednim zviždukom koji treba da upozori njih same.

.....
⁵ *Der Vogel Wunderbar* – naslov knjige Hermanna Claudiusa (1934)

Zato što sam, u ono vreme, u onom naselju, bio⁶ među decom pa smo napravili novo igralište, napuštam Henzelovu ulicu, i pogled na Krojčberg, i uzimam za svedoke sve smreke, sojke i brbljivo lišće. I zato što mi je do svesti doprlo da krčmar više ne daje ni groša za prazan sifon sode i za mene (takođe) više ne sipa čašu limunade, prepuštam drugima put kroz Prolaznu ulicu, pa zadižem kragnu mantila kad je prelazim na obazirući se, da stignem napolje do rovova, putnik prolaznik čije poreklo ne zna niko. Tamo gde prestaje grad, gde su kopovi, gde stoje sita puna ostataka šljunka, a pesak je prestao da peva, može se na trenutak sesti i zagnjuriti lice u šake. Tada se zna da je sve bilo kako je bilo, da sve jeste kako jeste, i moguće je uzdržati se od traženja jednog uzroka svemu. Jer ne postoji prut koji te dodiruje, ne postoji promena. Lipe i žbun zôve...? Ništa te ne dira u srce. Nijedna naklonost ranijeg vremena, nijedna obnovljena kuća. Ni kula Cigulna, dva ulovljena medveda, bare, ruže, bašte pune zanoveta. U nepokretnom sećanju, pre odlaska, pre svih odlazaka, šta treba da nas otvori? Ono najmanje je tu da nam osvetli, a mladost ne pripada tome, ni grad u kome se odvijala. Samo ako drvo ispred teatra učini čudo, ako baklja bukti, uspeva mi, kao u moru voda, da vidim kako se sve meša: rani mrak s letovima iznad oblaka u belom usijanju; Novi trg s njegovim šašavim spomenicima s pogledom na utopiju; ondašnje sirene sa šûmom lifta u jednom soliteru; suva parčad hleba namazana marmeladom s kamenom u koji sam zagrizla na obali Atlantika.

.....
⁶ Ingeborg Bahman ovu priču nije napisala kao autobiografski zapis (u fokusu su „deca“ a ne „jedno dete“), tako da je kao i ostalim pričama i ovde ja-pripovedač u prevodu dat u muškom rodu.